

Van Jordanus Hoorn tot Max Keuris

Onlangs droeg de gemeente Amersfoort een groot deel van haar verzameling over aan Museum Flehite. Hiermee is de naoorlogse collectie versterkt en zijn ook verrassend mooie werken ontdekt.

door **GERARD RAVEN** en **PIEK THEISENS**

Al in vroeger eeuwen sierden schilderijen het stadhuis aan de Hof. Ze waren geschenken of in opdracht gemaakt; het bekendste voorbeeld is het grote stadsgezicht van Matthias Withoos uit 1671. Na de oprichting van het museum in 1880 zijn deze historische werken meestal overgedragen; het stadsgezicht was in 2001 de hekkesluiter.

MOLENDIJK

Intussen had de gemeente vanaf 1950 een collectie moderne kunst aangelegd. De socialistische burgemeester Hermen Molendijk (1946-1961) had een uitgesproken visie op cultuur, die hij in zijn jonge jaren had gevormd bij de Arbeiders Jeugd Centrale. Cultuur was belangrijk voor iedereen, niet alleen voor de elite. Maar de belangstelling daarvoor moest wel gestimuleerd worden, omdat men redeneerde dat een arbeider dit niet vanzelf ontdekt als

Omslag: Max Keuris,
Poes en pathephone
(olieverf, 1976).

Links: Joop Traarbach,
Schippersvrouw (olieverf,
1952).

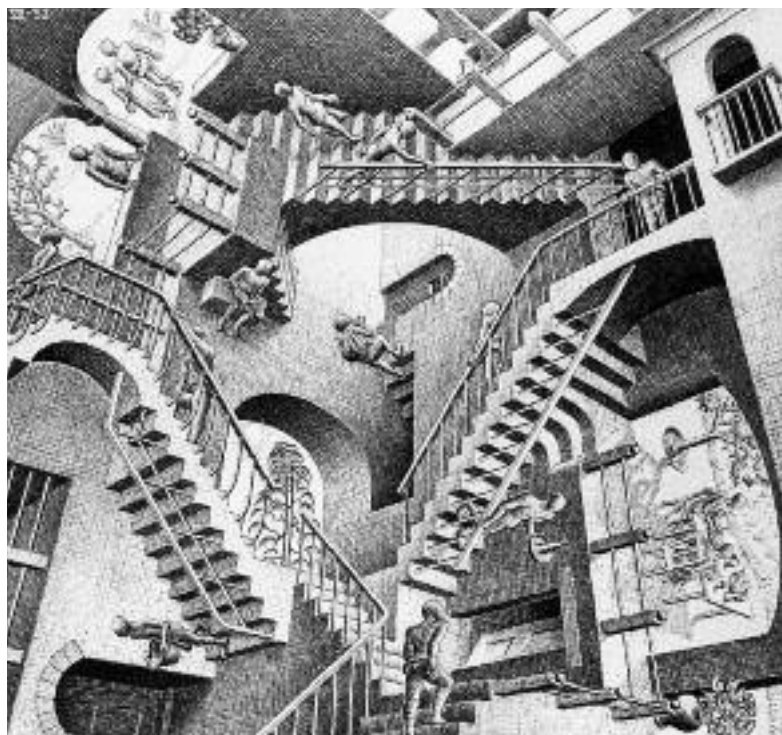
Onder: Maurits Escher,
Relativiteit VII (litho,
1953).

het hem materieel beter gaat. Met cultuur kon je mensen 'verheffen' tot idealen en aanzetten tot sociaal werk. Molendijk wilde de kunst in zijn woonplaats stimuleren en meteen zijn gemeentehuis inrichten: 'We trekken muren op, om ruimten te verkrijgen. (...) Deze ruimten moeten worden opgefleurd. Maar wij dienen ook te beden-

ken, dat buiten die muren ook ruimten ontstaan die opgefleurd moeten worden.' Vandaar een nieuwe begrotingspost om beelden in plantsoenen te plaatsen. 'De beeldende kunstenaar krijgt zodoende de gelegenheid zijn rol te spelen bij het grote werk der stadsuitleg.' Molendijk, die ook zelf schilderde, gaf hierbij persoonlijk adviezen; hij zocht naar werk dat een groot publiek zou aanspreken en dat ook aansloot bij de stad en haar geschiedenis. Amersfoortse kunstenaars hadden in beide gevallen de voorkeur. Ook werd in 1959 het Rietveldpaviljoen aan de Zonnehof gebouwd.

In de loop der jaren werd de kunstcollectie een doel op

zich. Vooral de Beeldende Kunstenaarsregeling BKR (1956-1987) werd steeds meer een verkapte subsidie, waarmee kunstenaars een minimuminkomen kregen in ruil voor een vastgesteld aantal in te leveren werken. Dat leverde bepaald niet altijd de beste kunst op en het aantal kunstenaars groeide rijk en gemeenten vanaf 1969 boven het hoofd. Ook in Amersfoort stroomden de werken binnen.

Boven: Jordanus Hoom, *Landschap met rivier* (olieverf, circa. 1800).
 Links: Cornelis Springer, *Koppelpoort* (krijt, 1884).
 Rechts: Edith Pijpers, *Zelfportret* (olieverf, circa 1940).

Na het afschaffen van de BKR is er een tijdlang jaarlijks kunst aangekocht. Dit gebeurde het ene jaar voor de gemeentelijke kunstcollectie en het andere jaar voor de collectie van de Kunstuitleen. Later werd dit een keer in de twee-drie jaar voor de gemeentecollectie. Het doel was tweeledig: kunstenaars ondersteunen en de opbouw van een representatieve collectie van hedendaagse Amersfoortse kunstenaars. Het budget bestond uit rijks-

Boven links: Jakob Nieweg, *Azalea's in pot* (olieverf, 1949).
 Boven rechts: Willem van Dam, *Zuidsingel* (aquarel, circa 1940).
 Links en rechts: William/Dirkje Kuik, *A Maris A en Vrouw en profil* (gemengde techniek, 1956).

gelden, maar die zijn rond 2000 gestopt en daarna zijn er geen kunstaankopen meer geweest.

SELECTIE

Intussen was rond 1993 een sanering toegepast. Daarbij is veel geschonken aan de instelling waar het werk op dat moment hing, of aan de kunstenaar zelf. Het aantal werken werd zo teruggebracht van 3000 naar 800. Bovendien ging de Kunstuitleen in 2009 over van De Zonnehof naar Bibliotheek Eemland; bij die gelegenheid is ook

een selectie gemaakt en zijn 21 werken van levende Amersfoortse kunstenaars naar Museum Flehite gegaan. Toch had de gemeente nog steeds meer werk dan zij zelf kon beheren. Het museum had belangstelling om de taak over te nemen, maar dat bleek niet haalbaar in verband met de kosten. Uiteindelijk is afgesproken dat alleen de 183 werken van vóór 1980 uit de *Kerncollectie* (de beste werken) zouden worden overgedragen. De gemeente nam de verzekering hiervan voor haar rekening. Zo is een goed beheer verzekerd, maar wordt de collectie zichtbaar voor

Boven links: Toon Tieland, *Gezicht op Thielt* (pen, 1953).

Rechts: Kedo Ern , *Kat* (terracotta, circa 1976).

Links: Sara van Heukelom, *Gezicht op Positano* (olieverf, 1924).

Foto's: Ep de Ruiter/Museum Flehite

een breder publiek door middel van exposities.

In februari hebben restaurator Ep de Ruiter en collectiebeheerder Piek Theisens de werken op papier uit de lijsten gehaald, omdat ze beter in platte laden bewaard kunnen worden. De schilderijen zijn overgebracht naar het externe depot. Daarna kon begonnen worden aan het beschrijven en fotograferen van alle werken, zodat ze uiteindelijk ook op het web te vinden zullen zijn.

TOPSTUKKEN

Het nieuwe bruikleen bestaat vooral uit tekeningen en prenten, maar ook schilderijen en enkele beelden. De museumstaf wist wel van een aantal werken in deze collectie, zoals een geschilderd landschapje door Jordanus Hoorn

BRONNEN

■ Felix Villanueva e.a., *Hermen Molendijk 1896-1983* (Amersfoort 1984)

Gerard Raven is conservator, Piek Theisens is collectiebeheerder van Museum Flehite.

en een krijttekening van de Koppelpoort door Cornelis Springer. Maar er doken voor ons aardig wat verrassingen op. Bijzonder is een serie van vijftien litho's uit de jaren vijftig van de Baarnse kunstenaar Maurits Escher, bekend om zijn gezichtsbedrog.

Verrassend van kwaliteit is het geschilderde zelfportret van Edith Pijpers, dat tot het beste van haar werk gerekend mag worden. Ook het *Gezicht op Positano* van Sara van Heukelom is waardevol. Schilderijen van Willem van Dam en Jakob Nieweg hadden we al, maar zijn een welkome aanvulling. Van het surrealistisch werk van Max Keuris hadden we juist maar weinig, net als vroege tekeningen van Toon Tieland, schilderijen van Joop Traarbach en tekeningen van William/Dirkje Kuik. Er is ook vroeg werk van een jongere generatie, zoals een kat in terracotta van Kedo Ern . Ten slotte zijn enkele interessante kunstenaars vertegenwoordigd die niet uit de regio komen, zoals Paul Citroen, Jan Sierhuis en Jan Wiegers.

EXPOSITIE

Verschillende werken zijn nu te zien op de tentoonstelling *Amersfoorts Palet* (zie p. 24). Het zijn het genoemde zelfportret van Edith Pijpers en twee schilderijen van Max Keuris: *Roeiers, voor de bui binnen* (1971) en het werk dat in het maartnummer is afgebeeld. In de zusterexpositie in het Rietveldpaviljoen hangen ook vijftien nieuwere werken uit het deel van de collectie dat in het stadhuis is gebleven.